روشهاي سنتي مديريت منابع آب، ابزاري براي توليد و اشتغالزائي (پژوهشي در غرب كردستان)

مراحم رحمتي[۱]، ناصرحبيبي[۲]، مسعود گودرزي[۳]

۱و ۳- اعضاء هيات علمي مركز تحقيقات حفاظت خاك وآبخيزداري،تهران ص. پ. ۱۱۳٦- ۱۳٤٤٥، تلفن ٤٧ـ ٤٩٠١٢٤٠
نمابر ٤٩٠٥٧٠٩، rahmati@scwmri.ac.ir
۲-كارشناس پژوهشي مركز تحقيقات منابع طبيعي و امور دام استان كردستان، تلفن ٦٦٢٣٣٥

چكيده

زندگي انسان همواره براساس دانش و تجربه استفاده از منابع طبيعي تجديد شونده در بستر تاريخ بوده است. نحوه بهره‌برداري بهينه از منابع طبيعي؛ متضمن توسعه پايدار است. زنجيره تعادلي موجود در هر اكوسيستم با تخريب و انهدام هر يك از حلقه‌هاي آن گسسته شده و موجب نابودي عناصر سازنده آن مي‌گردد. بايد در چنين شرايطي بهره‌برداري از منابع طبيعي بر اساس مطالعات دقيق و بر مبناي اطلاعات علمي استوار گردد. بررسي اقدامات سنتي در خصوص بهره‌برداري از منابع آب و خاك مقدمه و ضرورت اجراي علمي وعملي آبخيزداري را طلب مي كند. با مشاركت مردم مي توان در حفظ و نگهداري طرحهاي منابع طبيعي و همچنين بررسي سود و زيان ناشي از اجراي اين نوع فعاليتها را محك زد و پيامدهاي ارزشمندي را براي منابع طبيعي وبهره برداران آن انتظار داشت كه در برنامه هاي توسعه فرهنگي، اقتصادي، اجتماعي وسياسي دولت جمهوري اسلامي ايران مد نظر است. براي تحقق آن ابتدا بايد الگوئي ارائه شود كه شناسائي و معرفي شود. چنين الگوئي را مي توان مبتني بر آموخته هاي بومي ساكنين غرب كردستان جستجو كرد. آنان با ذخيره وانباشت آبهاي اندك، اقدام به كشت و زرع ميكنند. اين نوع فعاليتها مي تواند زمينه ساز مديريت كم هزينه در امور آب باشد. زمينه هاي مديريت منابع آب بصورت سنتي كه در غرب استان كردستان مورد بررسي قرار گرفته، حكايت از اندوخته هاي تجربي است كه به عنوان دانش بومي از آن ياد مي شود. اين شيوه بهره برداري كه به روش هسيل(استخرهاي ذخيره آب) معروف است مورد بررسي قرار گرفته است. دراين تحقيق، ابتدا با تدوين و تكميل پرسشنامه ها و مصاحبه حضوري با بهره برداران، نوع كار و علاقمندي آنان و درآمد حاصله بررسي شده است. اين تحقيق از نوع پژوهش پيمايشي بوده و در نواحي غربي كردستان (عمدتا درشهرستان مريوان وحوزه آبخيز سيردان) انجام شده كه دامنه‌هاي پرشيب و اراضي محدود حاشيه رودخانه‌ها را در بر مي‌گيرد. اين نوع مديريت باعث شده تا بهره برداران استفاده مطلوب از چشمه ها و رودخانه‌هاي كم دبي منطقه داشته و در اراضي شيداري (به علت محدوديت)، اقدام به فعاليتهاي باغداري و كشاورزي نمايند . آنان با ايجاد استخرهاي ذخيره آب و جلوگيري از هدر رفت آب